

Vanhusasiavaltuutettu iäkkäiden aseman ja oikeuksien edistäjänä - ajankohtaista

Valtakunnalliset vanhusneuvostopäivät 2023

Vanhusasiavaltuutettu
Äldreombudsmannen

Vanhusasiavaltuutettu

Valtakunnallinen riippumaton ja itsenäinen viranomainen, joka edistää ikääntyneiden ihmisten asemaa ja oikeuksien toteutumista

Laki vanhusasiavaltuutetusta (753/2021)

[Vanhusasiavaltuutetun verkkosivut](#)

Vanhusasiavaltuutettu
Äldreombudsmannen

Vanhusasiavaltuutetun tehtävät

- 1) seurata ja arvioida ikääntyneiden asemaa ja oikeuksien toteutumista
- 2) seurata lainsäädäntöä ja yhteiskunnallista päätöksentekoa sekä arvioida niiden vaikutuksia ikääntyneisiin
- 3) tehdä aloitteita, antaa lausuntoja sekä osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun
- 4) laatia ja teettää selvityksiä sekä julkaista raportteja
- 5) edistää tiedotusta ja välittää ikääntyneitä koskevaa tietoa
- 6) edistää yhteistyötä ikääntyneiden asioita käsittelevien sekä ikääntyneitä edustavien toimijoiden välillä

Vanhusasiavaltuutetun viiden vuoden tavoitteita

- Ikäsyryjinnän kitkeminen: tieto ja keskustelu ikäsyryjinnän eri muodoista, ikävaikutusten arviointi käyttöön poliittiseen päätöksentekoon
- Iäkkäiden HYTE:een huomiota ja panostuksia: tieto ja keskustelu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen merkityksestä - valtio, alueet, kunnat & järjestöt
- SOTE-palveluiden saatavuus vastaamaan paremmin tarpeita: tieto palvelujen riittämättömyyden seurauksista, kotona asumiseen ja hoivaan lisäpanostuksia
- Reilumpi digiyhteiskunta: oikeus oppia elämän loppuun asti, puolesta asioinnin selkeyttäminen, yhdenvertainen kohtelu digittömille

Vanhusasiavaltuutetun toimisto

Valtuutettu Päivi Topo aloitti 5-vuotisessa tehtävässä 15.1.2022

04/2022 lähtien erityisasiantuntijat:

- Marjut Vuorela
- Päivi Ahosola

02/2023 lähtien kaksi määräaikaista asiantuntijaa:

- Mia Niemi
- Saidi Backman

Budjetti 500 000 e/v.

Ostoina yhdenvertaisuusvaltuutetulta hallinto ja viestintä.

Toiminnan aloittamisen strategiseksi tueksi kutsuttu seniorivaikuttajien ryhmä kokoontuu kahdesti vuosittain

Kuvassa eturivissä vasemmalta:

Vappu Taipale

Jaakko Tuomi

Ristenrauna Magga

Kuvassa takarivissä vasemmalta:

Auni-Marja Vilavaara

Kari Itkonen

Päivi Topo, vanhusasiavaltuutettu

Markku Lehto

Tuulikki Petäjaniemi

Yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen ja lausuntojen antaminen

2023

- Lausunnot ja kannanotot **valtioneuvostolle ja eduskunnalle, ministeriöille sekä muille kansallisille tahoille (mm. Yle)**
- Mediassa esiintyminen (lehtihaastattelut, mielipidekirjoitukset, tiedotteet medialle, tv, radio)
- **Vanhusasiavaltuutetun suositukset tulevalle hallituskaudelle, kuulemiset hallitusneuvotteluissa ja hallituksen tiedonannossa yhdenvertaisuuden edistämisestä**

Tiedotuksen edistäminen ja ikääntyneitä koskevan tiedon välittäminen

- Vuosikertomus 2022 valtioneuvostolle
- Pidetyt puheenvuorot ja esitykset eri tilaisuuksissa. Webinaari ikäsyrynnästä ja eriarvoisuudesta vanhuudessa
- Verkkosivut: mm. tiedotteet, uutiset, blogit
- Somenäkyvyys (Twitter / X 1154 seuraajaa, Facebook 727 seuraajaa)
- Kansalaisyhteydenotot (sähköpostitse ja puhelimitse) noin 300 kpl vuonna 2022
- Mediaesiintymiset, mm. HS yleisöosastokirjoitus kyselytutkimusten yläikärajasta (myöh. HS pääkirjoituksen aiheeksi)

Yhteistyön edistäminen

2023

- Tilaisuudet ja tapaamiset ikääntyneiden asioita käsittelevien sekä ikääntyneiden oikeuksien parissa työskentelevien tahojen kanssa (tutkijat, viranomaiset)
- Tilaisuudet ja tapaamiset ikääntyneitä edustavien toimijoiden kanssa (vanhusneuvostot, järjestöt)
- Yhteistyö vanhusneuvostopäivän suunnittelussa & kysely vanhusneuvostoille (VM, Ikäinstituutti, ym.)
- Yhteistyö Vanhus- ja eläkeläisasioiden neuvottelukunnan kanssa (STM) ja Eduskunnan IKÄ-verkoston kanssa

Palveluiden kattavuus on pienentynyt

© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2023

Säännöllisen kotihoidon piirissä olleet 85 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

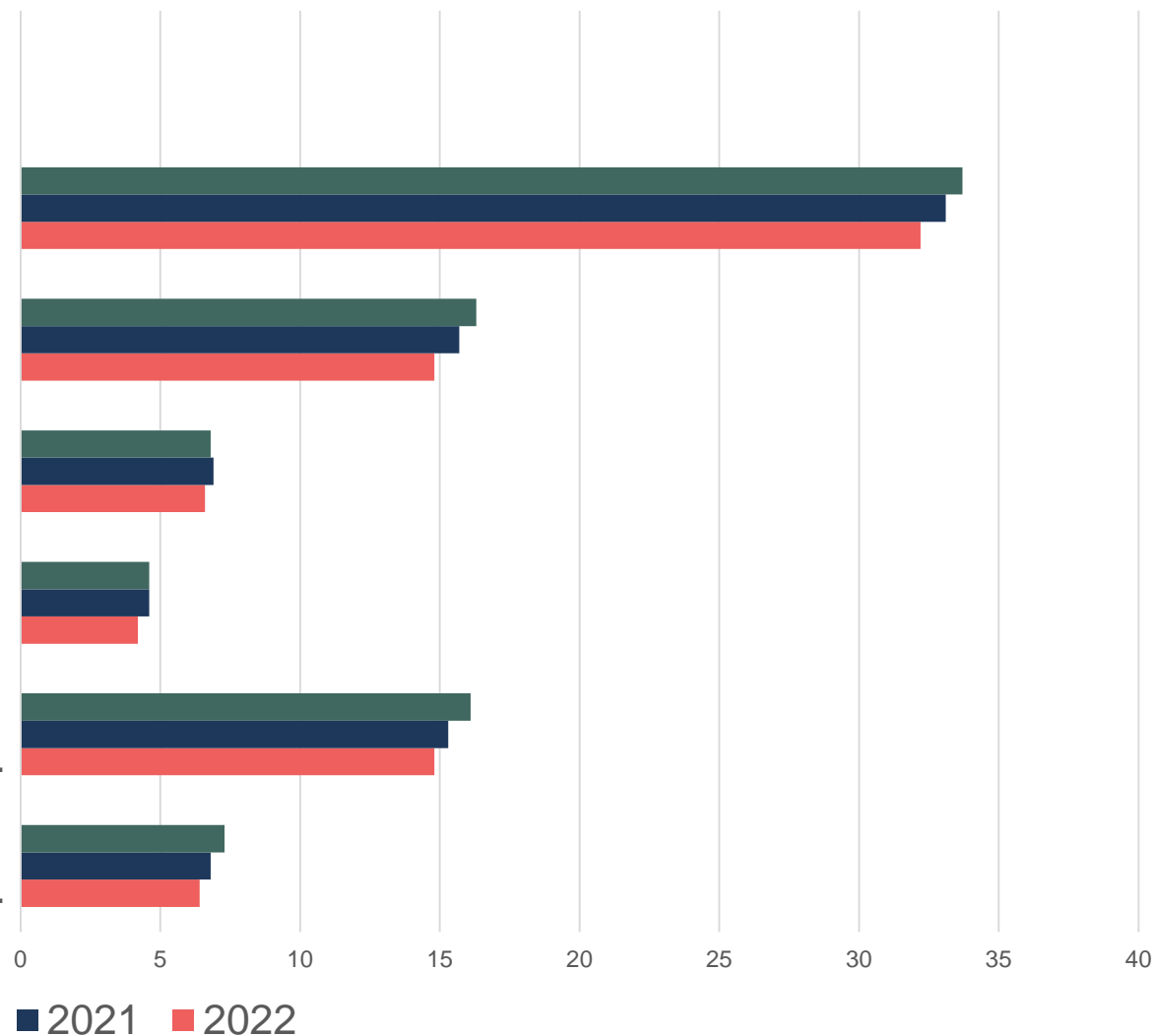
Säännöllisen kotihoidon piirissä olleet 75 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Omaishoidon tuen 85 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Omaishoidon tuen 75 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen 85 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12., % vastaavan ikäisestä...

Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen 75 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12., % vastaavan ikäisestä...

Tiedote: Kotihoidon ja ympärivuorokautisen hoivan jatkuva vähentäminen on lopetettava

Monet hyvinvointialueet ovat ilmoittaneet supistavansa ikääntyneiden kotihoitoa ja ympärivuorokautista hoitoa taloudellisista syistä. THL on raportoinut jo kolme vuotta peräkkäin siitä, että yhä pienempi osuus ikääntyneitä saa kotihoitoa tai asuu ympärivuorokautisessa palveluasumisessa. Samaan aikaan palveluntarve kuitenkin suurenee iäkkäiden ikäluokkien kasvaessa.

- "Valtakunnallisten ja alueellisten päättäjien on kannettava vastuu siitä, että iäkkäät saavat tarvitsemansa lakisääteiset palvelut. Se ei onnistu ilman riittäviä taloudellisia resursseja. Pula palveluista heikentää luottamusta koko yhteiskunnassa", toteaa vanhusasiavaltuutettu Päivi Topo.

Tiedote & lausunto (STM) hoitajamitoituksesta

- THL: 89 %:ssa ympärivuorokautisen palveluasumisen yksiköistä on nyt vähintään 0.65 henkilöstömitoitus ja 40 prosentissa on 0.7 henkilöstömitoitus. Vanhusasiavaltuutettu toteaa, että resurssit vanhuspalveluissa on oltava sellaiset, että asiakkaat saavat sen avun, jota he tarvitsevat. Hallituksen ehdotus lykätä hoitajamitoituksen voimaantuloa neljällä vuodella ei lisää alan vetovoimaa eikä tue hoidon laadun parantamista.
- Hoitajamitoituksen lykkääminen tuo hallituksen laskelmien mukaan 89 miljoonan euron säästöt vuosittain aikavälillä 2024–2027. Jos mitoitusta päätetään lykätä, vanhusasiavaltuutettu pitää välttämättömänä, että säästöt suunnataan iäkkäiden palveluiden saatavuuden parantamiseen.

Tiedote ja lausunto: yhteisöllinen asuminen (STM)

- Etenevää muistisairautta sairastavat ovat suurin vanhuspalveluiden käyttäjäryhmä.
- Hallitus ja hyvinvointialueet kehittävät yhteisöllistä asumista ikääntyneille korvaamaan ympärivuorokautista palveluasumista. Se on edullisempaa toteuttaa, sillä henkilökunta ei ole koko ajan läsnä.
- On kuitenkin epäselvää, miten yhteisöllinen asuminen saadaan vastaamaan muistisairautta sairastavien jatkuviin avun ja tuen tarpeisiin. Uudistuksia tehtäessä on varmistettava, että ikääntyneiden oikeudet riittäviin ja laadukkaisiin palveluihin toteutuvat.

Lausuntoja sosiaaliturvan leikkauksista

- Hallituksen ensimmäisistä esityksistä vaikea arvioida vaikutuksia ikääntyneisiin (toimeentulotuki, asumistuki, lääkekatto, asiakasmaksut, tiettyjen sosiaalitukien indeksien jäädytykset & kunnossapitokustannus)
- Leikkaukset kohdentuvat kasautuvasti erityisesti pienituloisiin +65-vuotiaisiin. Heikentävät ikääntyneiden toimeentuloa. (blogi)
- Palvelumaksujen korotukset ongelmallisia: Pienituloisilla muita enemmän terveys- ja toimintakykyongelmia.

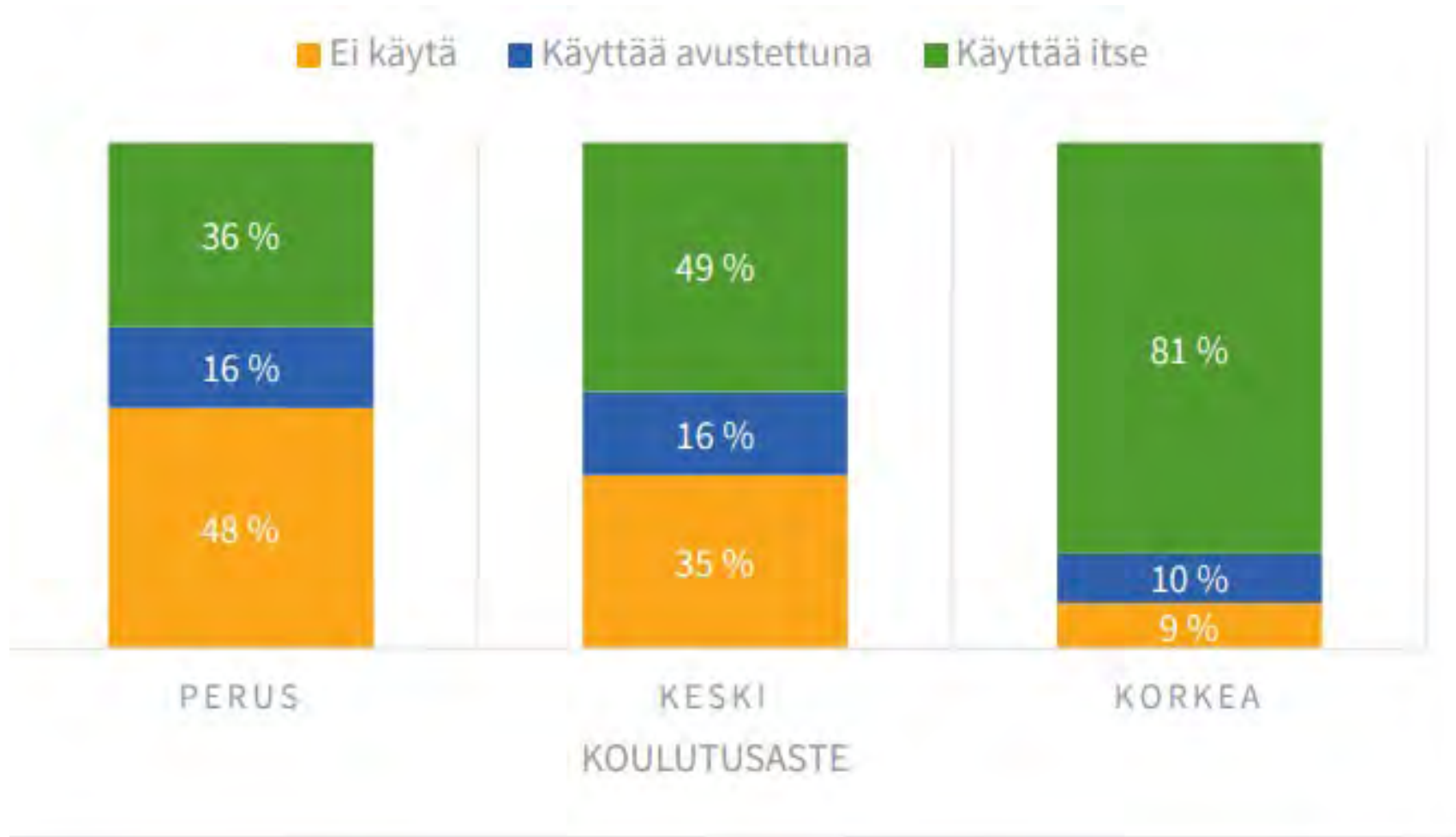

Uudistetun vammaispalvelulain avaaminen ja lykkääminen

- Ikääntymisrajaus +65v. edellisessä HE:ssä kaatui perustuslakivaliokunnassa
- Hallitus valmistelee uusia rajoituksia, joista ikä yksi
- Lausunto 2023 (StV): VAV ei kannata lykkäämistä eikä avaamista.
- Yhteistyötä tarvitaan tähän lakiuudistukseen vaikuttamiseen, jotta iäkkäiden vammaisten yhdenvertainen oikeus vammaispalveluihin turvataan.

Sähköinen asiointi koulutusasteen mukaan, 70+vuotiaat

Vanhusasiavaltuutetun suositukset digitaalisesta yhdenvertaisuudesta

- DIGI - Vanhusasiavaltuutetun kolme suositusta iäkkäiden digiyhdenvertaisuuden lisäämiseksi
 1. **Säädetään laki kuntien velvollisuudesta koordinoida digitukea alueellaan**
 2. **Digipalveluja käyttämättömille luodaan kansallisesti keskitetty asiointikanava (DVV: Kansalaisinfo)**
 3. **Sähköistä asiointia selkeytetään lainsäädännön avulla toisen puolesta asioinnissa tai tuetussa asioinnissa**

Vanhusasiavaltuutetun suositukset HYTE:een

- läkkäiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi sekä varmistamaan sote-palveluiden riittävyyttä: **toimia muistisairauksien riskien vähentämiseksi lisätään valtakunnallisesti kaikilla hyvinvointialueilla ja kaikissa kunnissa**
- Huomio +75-vuotiaiden toimintakyvyn edistämiseen

Pitkään jatkunut hyvä kehitys ikääntyneiden hyvinvoinnissa on hiipunut

- Fyysinen ja kognitiivinen sekä psyykinen toimintakyky koheni lähes koronapandemiaan asti (THL, Finterveys, Jyväskylän yliopisto AGNES)
- Iäkkäiden kesken toimintakyvyssä erot suuria sosioekonomisten ryhmien välillä – erot eivät enää pienentyneet
- THL:n arvio: jopa puolet ikääntyneiden terveyden ja toimintakyvyn ongelmista saataisiin pois, jos kaikki ikääntyneet voisivat niin hyvin kuin korkeasti koulutetut ikääntyneet nyt.
- Muistisairautta sairastavien määrä kasvaa nopeasti – sairauden riskien hallinta mahdollista

Vanhusasiavaltuutetun suositukset osallisuuden lisäämisestä

- **IKÄSYRJINTÄ** - Vanhusasiavaltuutetun ratkaisuehdotus ikäsyrynnän vähentämiseksi:
 - **lainvalmisteluun ja päätöksentekoon laaditaan ohjeistus ikävaikutusten arvioinnin toteuttamisesta**
 - ja**
 - **vahvistetaan vanhusneuvostojen asemaa lainsäädännön avulla**

Vanhusneuvostot

Vanhusneuvostoja koskevia säädöksiä on syytä tarkentaa siten, että

- vanhusneuvostoissa on iäkkäitä jäseniä ja
- vanhusneuvostoilla on aito mahdollisuus toimia ja vaikuttaa riittävän aikaisessa vaiheessa kuntien ja hyvinvointialueiden päätöksentekoon

Mitä vanhusneuvostot toivovat vanhusasiavaltuutetulta?

(kysely v. 2023, 143 kunnan ja 18 hyvinvointialueen neuvostoa)

- Kaikki eivät tienneet vanhusasiavaltuutetusta
- Tapaamisia vanhusneuvostojen kanssa alueilla ja kunnissa ja/tai valtakunnallista puheenjohtajien tapaamista
- Vanhusneuvostojen arvostuksen lisäämistä ja aseman vahvistamista
- Parempaa näkyvyyttä ja laajempaa tiedottamista vanhusasiavaltuutetulta ylipäätään ja erityisesti kuntiin hytestä ja alueille palveluiden saatavuudesta
- *”Aika heikosti vanhusneuvostoja kuunnellaan ja arvontokin on kehittämisen tarpeessa, mutta ehkä sitten kun asioissa edetään ja vanhusasiavaltuutettu vie asioita eteenpäin. Hänet on jo huomioitu yleisestikin-”*

Suunnitelmia vuodelle 2023-2024

- Ikääntyneiden ihmisten asemaa ja oikeuksien toteutumista käsittelevän raportin laatiminen: Eduskuntakertomus, luovutus maaliskuussa 2024
- Alueelliset tapaamiset vanhusneuvostojen kanssa
- Kansainvälisten yhteistyötahojen kartoittaminen ja etätapaamiset.

Yhteystiedot:

vanhusasia.fi

vanhusasia@oikeus.fi

Twitter / X: @vanhusasia

Facebook: vanhusasiavaltuutettu

Vanhusasiavaltuutetun toimiston puhelin
029 566 6900

